

दूधिया मश्रूम (फैलोसाइबी इपिडका) की खेती

हक्कन्नवुणि & हक्कजर्ह; न्फ'क िज्ज्यह वुण श्कु | लक्कु
एक्ष्मि जे] एज्व&250110 १०-ि ३½

Ikfjp;

nf/k; k e'k: e dk o"klkfud uke dSykl kbzch bf. Mdk gA ; g , d xeltyok; qiln djuusokyk e'k: e gA bl dk vdkj o : lk 'or cVu e'k: e l sfeyrk&týrk gA gekjsnsk dsvf/ kdrj mRrjh Hkkx ea'or cVu e'k: e dh [krh dh tkrh gs rFkk dN Hkkxka ea<ha>jh e'k: e vks nf{k.k Hkkjr ea nf/k; k e'k: e 0; ol kf; d Lrj ij mxkbz tk jgh gA gekjsnsk ds i gkMh {ks=ka dks NkMkj yxHkkx l eLr eBkuh Hkkxks ea nf/k; k e'k: e dh nks QI ya yh tk l drh gs tgka dN eghuka %viy&fl rEcj% dsfy, rki eku 25&44 fMxb l syI ; l ds chp ea jgrk gA Hkkjr ds mRrjh Hkkxka ea ekS eh % htuy% e'k: e mRi knd døy 'or cVu e'k: e dh , d QI y yusds ckn xfez kaesvi usmri knu dk; Zdkscm dj nsrgsrFkk rki eku ea of} ds dkj.k o"kl Hkj e'k: e mRi knu dk; Z tkjh ughaj [k i krA dN e'k: e mRi knd <ha>jh e'k: e dh , d&nksQI ya yus ds dk i z kl djrs gA ; fn fdI ku nf/k; k e'k: e dks 'or cVu o <ha>jh e'k: e dspØ ea fl eefyr dj yarks vi use'k: e pØ dksc<kdj o"kl Hkj e'k: e mRi knu dk dk; Z tkjh j [k l drsgA

nf/k; k e'k: e dk vdkj o : lk cVu e'k: e l s feyrk&týrk gA cVu e'k: e dh vi sk nf/k; k e'k: e dk ruk vf/kd ek y] yEck o vk/kj dkQh l adjk gksk gA ruk chp ea ekS/k o fdulkjka ij l adjk gksk gA N=d cgr gh NkA/k o 'kh?kz [kyusokyk gksk gA nf/k; k e'k: e dh Lor%Hk. Mkj.k {kerk vf/kd gksk gS ft l s dejs ds l keku; rki eku ij cn i sdak ea 3&4 fnukard j [kk tk l drk gA ek de gksu ij bl e'k: e dh rMkbz rhu&pkj fnu nj l sdjus ij Hkh xqkoRrk ea dkkbZ [kkl deh ughavkrh gA xfez ka dsfnukaeatc cktkj ea dkkbZ vks rktk e'k: e dh fdLe mi yC/k ughagksk ml l e; nf/k; k e'k: e dh QI y l svf/kd ykk dek; k tk l drk gA

1- vudiý tyok; q

bl e'k: e dh [krh dsfy; svf/kd rki eku dh vko'; drk gksk gA dod tky QSyko gsrq 25&35 fMxb l 0 rki eku dh vko'; drk gksk gA vkoj.k enk %dfsl x%fcNkusl sydj QI y yusrd dejse 30&38 fMxb l 0 rki eku rFkk 80&90 i fr'kr

ueh gksuh pkfg, A vf/kd rki eku ¼40 fMxh I 0½gksu i j Hkh bl
e'k: e dh i ſkokj gksuh jgrh gA

2- Ekk/; e o ml dh r§ kjh

bl e'k: e dks Hkh foſHkuu df"k QI yka ds vo'kškka i j
vkl kuh I s mxk; k tk I drk g§ t§ s xgjw dk Hkh k] /kku dk
i ſky] I j I ksdk Hkh k] Tokj] cktjk o eDdk dh dMeh] xUusdh
[kkbz bR; kfnA ek/; e u; k] I [kk o I kQ gksuk pkfg, vks
cj I kr ds i kuh eaHkhxk fcYdg Hkh ugha gksuk pkfg, A nf/k; k
e'k: e dh [ksrh dſfy, xgjw ds Hkh s; k /kku ds i ſky dk
i z ks vf/kd fd; k tk jgk gA I j I ks ds Hkh s i j bl dh mi t
xgjw ds Hkh s I s Hkh vf/kd i kbz x; h gA

Ekk/; e dk mi pkj

Ekk/; e ea mi fLFkr gkfudkj d I ethfo; ka o i fr; ksh
dodkaksekj usrFkk nf/k; k e'k: e dh of} grqmi ; Dr cukus
grqbl smi pkfjr djuk vko'; d gksrk gA nf/k; k e'k: e ds
ek/; e dks nks foſ/k; ka I s r§ kj dj I drsgA

d- xeZ i kuh I smi pkj

bl foſ/k eaHkh k; k /kku ds i ſky dh dlyVh dks tW ds
Nk&Nk/sckjka eaHkj dj bl sI kQ i kuh eaVPNh i dkj I s½de
I s de 6 ?k/s ds fy; § Mckdj j [krs g§ rkfd Hkh k; k i ſky
vPNh rjg I sxhyk gks tk; A rRlk' pkr bl xhysHkh sI stkj sckj ka
dksmcyrsgq xeZ i kuh eaMckdj i j 40 feuV rd mckyrsgA
bl h nkjku , d I kQ Q'kz; k i kyhFku dks /kdkj ml i j 2
i fr'kr Qkejhu ds?kky ½50 fe0yh0@yhVj i kuh dk fNMdko
djdsfutbhdr djrsgA mcysgq stkh sdsxeZ i kuh I sfudky
dj BMk djdsfutbhdr Q'kz i j QSYk na bl I svfrfjDr i kuh
ckgj fudy tkrk gA bl i dkj r§ kj Ekk/; e ea i kuh dh ek=k
ueh 65&70 i fr'kr gksuh pkfg, vks ; g mi pkfjr ek/; e
chtkbz dſfy; smi ; Dr gA

[k- jkI k; fud foſ/k I smi pkj

xeZ i kuh mi pkj foſ/k dks Nk/sLrj i j vi ukuk vkl ku g§
ijUrqcMsLrj i j ; g vf/kd [kthjho tfVy I kfcr gksuh gA
vr% fodYi ds: lk esjkl k; fud mi pkj foſ/k dks vi uk; k tk

I drk gA jkl k; fud mi pkj fof/k }kj k ek/; e dksfuEufyf[kr
rjhds l sr\$ kj dj rsg%

, d i Dds gkñ ; k Mñ ea 100 yhVj ikuh ya rFkk bl ea
7-5 xte dkcmkfte vkg 125 fe-fy- Qkejhu feykdj vPNh
rjg ?kky nñ bl ?kky ea 10 fdxk0 Hkñ sdksfHkxkdj o nckdj
16&18 ?k/sdcsfy; sNkM+nñ rRik' pkr 16&18 ?k/sckn Hkñ sdks
ckgj fudky dj I kQ Q'kz; k i kyhFku ij QSykdj /kñ ea 1&2
?k/sdcsfy, I qkk nñ de ueh; Dr xhyk Hkñ k chtkbZ dsfy; s
mRre gksk gA

3- chtkbZ djuk L i kfua½

mi jkDr fdI h Hkh fof/k I sr\$ kj fd; sgq ek/; e ea 4&5
i fr'kr ½xhysHkñ sdssout dsvuñ kj½ dh nj I s½ d fdykxte
xhys Hkñ s ea 40&50 xte cht½ cht ; k Liku feyk; A cht
feykusdcsckn ek/; e dks i kyhFku dsFkSyk½ 4&5 fdykxte i fr
FkSyk½ ea Hkñ yrs gA clfr FkSyk½ dks , d vñkjs dejseayxHkx
15&20 fnukard] 25&35 fMxh I Ø rki eku ij j [k nñ

4- vkoj.k enk ½dsI a½o ml dh r\$ kjh

chtkbZdsckn FkSykadsvnj 15&20 fnukadseacht Hkñ sei ijh
rgj I sQSy tkrk gSrFkk Hkñ si j I Qñ QQñ fn [kkbZnsusyxrh
gA ; g voLFkk vkoj.k enk p<kus ds fy; s mi ; Dr gksk gA
vkoj.k enk dksdsI & djusdsyxHkx , d I lrkg i gys½chtkbZ
ds8&10 fnukackn½ r\$ kj dj rsgA bl dsfy; s2@3 Hkx cxhps
dh feVvh o 1@3 Hkx vPNh rjg I Mñ gþlxkj dh [kn ½nks
o"kz i jku½ dks feykdj bl s 4 i fr'kr Qkejhu ½100
fe0yh0@yhVj ikuh½o 0-1 i fr'kr dkcmkfte ½ xte@yhVj
ikuh½ ds?kky I sxhyk dj myV&i yV dj feykrsgA mi pkj
dsi 'pkr dsI & feJ.k dks i kyhFku 'khV I s7&8 fnukadsfy; s
<d nrs gA dsI & djus ds , d fnu i oZ dsI & feJ.k I s
i kyhFku gV; arFkk feJ.k dks cypsl smyV&i yV dj Qkejhu
dh xk fudky ns gA bl i dkj dodt ky I sHkjsgq cS ds
eg dks [kkydj] I rg dksI ery djd\$ r\$ kj vkoj.k enk dh
2&3 I seh ekvh i jr] fcNk ns gA dsI & dsckn dejseaykuh
dk fNMelko dj d\$ dejsdk rki eku 30&35 fMxh I Ø rFkk ueh
80&90 i fr'kr cuk; s j [krs gA

5- QI y ičku o nšk&jšk

vkoj.k eñk fcNkusdsyxHkx 10&12 fnukackn e'k: e ds dod tky dñl & feJ.k eñQSY tkrsqA vkoj.k eñk eñdod tky QSYus dh ÁfØ; k dks ^dñl ju* dgrsgA vkoj.k eñk eñdod tky QSYus dsckn] Fksyka ij i frfnu i kuñ dk fNMelko fd; k tkrk gsvkj dejsearkth gok nh tkrh gsft l l sdejs ds vñj 30&35 fMxh l Ø rki eku o 80&90 i fr'kr ueh cuh jgA dñl ju ijk gksusds3&5 fnukaeæe'k: e dfydk; afudyuk i kjeñk gks tkrh gsvkj yxHkx , d l Irkg eai wñle'k: e dk : lk yñj rñkñkZdsfy; srñk gks tkrh gA nf/k; k e'k: e dh c<økj o vPNh QI y dsfy; si zdk'k dh vko'; drk Hkh gksrh gA vr% dejseñcykbV; k l hfer f[kMñd; kadsel/; e l si zdk'k dh 0; oLFkk dj l drsgA

6- rñkñk mi t o vkfFkñd fo' yšk.k

nf/k; k e'k: e dk N=d tc 5&6 l æñt xksykbZdk gks tk; s rks bl s i fñj i Do l e>uk pkfg; s vkj bl s ?këkcdj rkñM+ysuk pkfg, A vkoj.k eñk yxs qq rus ds fupys Hkx dks dkVdj fudky fn; k tkrk gA i sñdak grqe'k: e dks i kñyhfku cñk eñ i dñl dj fn; k tkrk gA mfpr ok; l pkj grsj i kñyhfku cñk eñ 4&5 feehØ dsplkj l si kp Nñ cuk fn; stkrsgA nf/k; k e'k: e vPNh i bñkkj nsñ gS vkj bl dh mRikndrk ½ck; ykftdy bQhfl ; d ññl ksifr'kr dsdjhç gksrh gS; kfu l fdyksrktk l lks Ekk/; e ññkñl k ; k i yky½ l s1 fdyksrktk e'k: e i klr gks l drk gA nf/k; k e'k: e dh mRiknu ykxr yxHkx 20&25 : lk; si fr fdyksvkrh gS vkj cktkj eñ; g 80&100 : lk; s i fr fdyks ds Hkko l s fcd tkrh gA vr% Áfr fdyks mRiknu ij yxHkx 50&60 : lk; s dk 'kñl ykñk Áklr gksrh gA , d 20 QhV x 14 QhV ds dejs l s nks QI ya yss ds mijkr yxHkx 44000 : lk; s ds nf/k; k e'k: e dk mRiknu fd; k tk l drk gsft l l s : lk; s 34000 dk 'kñl ykñk Áklr gks tkrk gA

r\$ kj ek/; e e acht
feykuk

Flsyka ij vkoj.k
e nk p<kuk

Hkl s dks fHkxkuk@
jkl k; fud mi pkj

chftr ek/; e dks
Flsyka ea Hkjuk

rMkbZ ds fy; s r\$ kj nf/k; k e'k: e

I dyu , oal Eiknu%

Mkw pUnzkkukq%eks%09458609646%

çdk'ku%funskd] Hkj rh; Ñfk i z kkyh vuq zkku I lkfku]
Eksnhi je] ej B 1m-½

Qku%0121&2888711] 2888611   **QDI %**0121&2888546

bL esy%directoriifsr@yahoo.com

oçl kbV%www.iifsr.res.in